

Rifat Namlidji
 Novi Sad
 rifatnam@eunet.rs

UDK: 28-175.3
 Pregledni rad
 Primitljen: 3.7.2010.

PROŠLOST, SADAŠNJOST I BUDUĆNOST IZ PERSPEKTIVE ISLAMSKE RELIGIJE

Rezime

Islam je ujedno i religija i kompletan način života. Muslimani veruju u jednog, jedinstvenog neuporedivog Boga – Allaha, dž.š.; u Poslanika Muhammeda, s.a.v.s., kroz koga je Bog objavljen ljudskom rodu; u Sudnji dan i individualnu odgovornost za svoja dela; u božije odredjenje za ljudsku sudbinu i u život posle smrti. Pristupna sura u Kur`anu, El- Fatiha, je centralna islamska molitva. Ona sadrži suštinu Kur`ana, i njome započinje svaka molitva vernika. Sunnet, praksa i primeri Poslanika Muhammeda, s.a.v.s., su druga po redu važna stvar za Muslimane. Hadisi, su prenete Poslanikove reči koje je on rekao ili potvrdio. Verovanje u Sunnet je deo islamske vere. Muslimani veruju da je sadašnji život samo deo pripreme čoveka za sledeći korak postojanja. Osnovni znaci vere sadrže: Sudnji dan, Proživljenje, Raj i Pakao. Poslanik Muhammed, s.a.v.s., dalje objašnjava da tri stvari mogu pomoći čoveku nakon njegove smrti: milostinja koju je delio, znanje koje je imao, i molitve onih koje je ostavio iza sebe.

Ključne reči: *Islam, Allah, dž.š., Poslanik Muhammed, s.a.v.s., Sudnji dan.*

Uvod

Objavom *Kur`ana*¹ svete knjige muslimana, koja je trajala 23 godine, preko Poslanika Muhammeda, s.a.v.s., na svetsku pozornicu je stupila nova religija ISLAM. Danas ove smernice u svetu sledi oko 1,5 milijarde stanovnika.

Poslanik Muhammed, s.a.v.s.² je Allahovu, dž.š., objavu počeo primati u Meki u svom zreloom životnom dobu kad je imao 40 godina i trajala je sve do njegove smrti u 63 godini u Medini.

Još za vreme života njegovi savremenici su sakupljali njegova objašnjenja Kur'ana, sve njegove izreke, preuzimali sve ono što je činio, i sve to zapisivali nešto u pisanom obliku, a još mnogo više u obliku usmene narodne predaje, prvih i drugih generacija muslimana, koju su prenosili učenici ljudi toga doba.

¹ *Kur`an* – osn.zn. "recitovanje, učenje"; muslimanska sveta knjiga koja, po islamskom verovanju sadrži božju objavu objavljenu preko Muhammeda, s.a.v.s.

² Poslanik Muhammed, s.a.v.s., (571-633) g.

Pod nazivom Hadisi Muhammeda, s.a.v.s., objavljeno je više zbirki, od toga su šest kanonskih zbirki koje se smatraju istinitim i autentičnim, od kojih neke sadrže i po nekoliko hiljada hadisa³.

Ova dva elementa: **Kur'an** sa jedne strane i **Sunnet⁴ i Hadisi Poslanika Muhammeda, s.a.v.s.**⁵, sa druge strane, za svakog muslimana predstavljaju osnovu islamskog verovanja i smernice u svakodnevnom životu.

Pogledajmo sada svaki od ovih elemenata sa aspekta ove teme.

Kur'an se sastoji od 114 Sura ili poglavlja. Jedna od najvažnijih sura jeste **SURA I, EL – FATIHA / PRISTUP**, objavljena u Mekki – i sadrži 7 ajeta ili rečenica. Ona predstavlja »Početak knjige«, kojom počinje kur'anski tekst i kojom se otvara i počinje učenje u namazima pet puta dnevno, što je ujedno jedan od pet stubova vere ISLAM.

Tokom obaveznog dela molitve – Farz namaza: Sabah (4 puta), Podne (10 puta), Ikindija (8 puta), Akšam (5 puta) i Jacija (13 puta), Sura El-Fatiha se ponavlja pri svakom rekatu (delu namaza), ukupno 40 puta, u čemu se ogleda njena važnost i pridaje najveći značaj.

Tokom neobaveznog dela molitve – Sunnet namaza, koja se uči pre, i, ili posle obaveznog dela namaza, a koje je lepo učiniti ako za to postoji mogućnost, ponavljanje ove Sure se i duplira.

Evo prevoda ove Sure :

U ime Allaha , Milostivog , Samilosnog !

- 1 Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo,**
- 2 Milostivog, Samilosnog,**
- 3 Vladara Dana sudnjeg,**
- 4 Tebi se klanjamo i od Tebe pomoć tražimo!**
- 5 Uputi nas na pravi put,**
- 6 na put onih kojima si milost Svoju darovao,**
- 7 a ne onih koji su protiv sebe srdžbu izazvali,**
niti onih koji su zalutali!

Jasnoća ovih 7 rečenica, između 114 sura koliko ih ima u Kur'anu, predstavlja osnovu odnosa čoveka prema ALLAHU, dž.š.⁶, svom stvoritelju i prema svom ovozemaljskom bivstvovanju⁷.

³ Radi lakšeg praćenja teksta, svi citati iz Kur'ana su naglašeni bold fontovima, a hadisi italic fontovima, čime se postiže i vizuelna gardacija važnosti i značaja prvih citata u odnosu na druge.

⁴ Sunnet – Sve ono što je Muhammed, s.a.v.s., radio, preporučio ili odobrio da se radi, a što inače nije u Kur'anu spomenuto

⁵ s.a.v.s. – Sallallahu alejhi `ve selleme – Neka je Allahov spas i mir na njega, skraćenica koja se stavlja iza imena poslanika, ili se koristi skraćenica: a.s. (alejhi sellam) – neka je mir na njega

⁶ **dželle šanuhu** – „neka je slavno njegovo uzvišeno ime“, uzvik kojim se propraća izgovor ili spominjanje Božjeg imena

Osim Sure El-Fatiha i Hadisa Muhammeda, a.s., koji to bliže objašnjavaju, a kojom se čovek opominje o svom statusu na ovom svetu, u Kur'anu ima 27 mesta na kojima je čoveku direktno naredjeno činjenje dobra i odvracanje od zla. Na 128 mesta imamo opis Kijameta i Sudnji dan kao i njegovi predznaci, i vezano za isto, 172 mesta na kojima se objašnjava nagrada i kazna na Sudnjem danu. I napokon opis Džehhenema – pakla pojavljuje se na 27 mesta, za one koji su zalutali i zgrešili, i opis Dženneta – raja na 49 mesta, za one koji su na Allahovom putu istrajali.

Verovanje u sudnji dan jedan je od temelja islamskog verovanja. Čitanjem Allahove Knjige primećujemo da ona obiluje velikim brojem ajeta o Sudnjem danu. Ovo govori o njegovoj važnosti. Svaka sura sadrži temu o Sudnjem danu, a retko se može naći da na nekoj stranici iz Kur'ana nije spomenut. Ono što, takodje, upućuje na njegovu važnost i ozbiljnost jeste podrobno opisivanje detalja i toka događaja, počev od proživljenja pa do konačne presude.

Verovanje u Sudnji dan obuhvata i samu smrt. Praktično time se završava ovaj svet, svet u kojem smo činili dela za koja ćemo biti pitani.

**"Zato vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova
i u svetlo koje objavljujemo,
Allah dobro zna ono što vi radite." /8/
"Na dan kad vas On sakupi,
na dan Zbora, to je dan Obmane.
Ko bude vjerovao i dobra djela činio,
On će mu prekriti loša djela njegova
i uvjest će ga u džennetske bašče kroz koje rijeke teku
u njima će vječno i zauvek boraviti. To će uspjeh veliki biti" /9/
"A oni koji nisu vjerovali i koji su ajete Naše poricali,
bit će stanovnici u vatri; u njoj će vječno ostati,
a to će užasno mjesto biti, gdje će skončati." /10/**

Sura 64 Et-Tegabun (Obmana)

Objava Kur'ana narodima knjige

Kur'an je objavljen⁸ svim narodima, narodima knjige, svim muslimanima u širem smislu te reči, svima koji veruju u jednog boga. On nije poslat samo jednom odredjenom narodu, kao što su to bile ranije objavljene knjige, Kur'an je Božija reč, koja je došla da potvrdi predhodne. Verovanje u Allahove knjige temelj je vere. To podrazumeva verovanje i čvrsto uverenje da je Allah, dž.š., slao knjige (objave), koje su ljudima prenosili Allahovi poslanici – Pejgamberi⁹

⁷ Za svakog vernika muslimana, prethodno navedeni uzvici, dž.š. i s.a.v.s., prilikom svakog spominjanja Božjeg imena i Njegovog Poslanika, predstavljaju vid poštovanja i ličnog odnosa prema, svom stvoritelju i verovsenicima.

⁸ Objava Kurana počela je 21. ramazana / 10. avgusta 610g.

⁹ Pejgamber – (Božji) vjesnik, (Božji) poslanik, koji nosi (Božju) vijest, glasonoša

Kao što je Allah, dž.š., poslao Kur'an Muhammedu, a.s., tako je isto i prethodnim poslanicima slao objave (knjige). Jedan broj ovih knjiga nam je Allah, dž.š., spomenuo u Kur'anu, a neke od njih nije.

Knjige spomenute u Kur'anu su:

1. **TEVRAT** (Tora, Stari zavet): objavljen Musau a.s. (Mojsije), Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: „**Mi smo objavili Tevrat, u njemu je uputa i svjetlo**“ (Sura El-Maida – ajet 44).

2. **INDŽIL** (Jevandjelje, Novi zavet): objavljen Isau, a.s.(Isus), Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: „**Poslije njih smo Isaa, sina Merjemina, poslali, koji je priznavao Tevrat prije njega objavljen, a njemu smo dali Indžil**“ (Sura El-Maida – ajet 46).

3. **ZEBUR**: objavljen Davudu, a.s.(David), Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: „**A Davudu smo Zebur dali**“ (Sura El-Isra – ajet 55).

4. **SUHUFUFI** (listovi): su objavljeni Musau i Ibrahimu, a.s.(Mojsije i Abraham), Uzvišeni Allah, dž.š., kaže: „**Zar on nije obavješten o onome što se nalazi u listovima (suhufima) Musaovim i Ibrahimovim: koji je obaveze potpuno ispunjavao – da nijedan grijешnik tudje grijehe neće nositi, i da je čovjekovo samo ono što sam uradi, i da će trud njegov siurno vidjeti, i da će prema njemu u potpunosti nagradjen ili kažnjen biti, i da će se Gospodaru tvome ponovo vratiti.**“ (Sura En – Nedžim, ajet 36-42).

„**Postići će šta želi onaj ko se očisti i spomene ime Gospodara svoga, pa namaz (molitvu) obavi! Ali, vi više život na ovom svijetu volite, a onaj svijet je bolji i vječan je. Ovo, doista, ima u listovima davnašnjim, listovima Ibrahimovim i Musaovim.**“ (Sura El-Eala, ajet 14-19).

Sve ove knjige su došle kao uputa, istina i svetlo ljudima. U njima su zakoni i pravila o ljudskim postupcima, te način verovanja. Njima su obuhvaćeni svi segmenti ljudskog života: odnos čoveka i Gospodara, odnos čoveka i čoveka, odnos čoveka i prirode. Kur'an je poslednja knjiga poslana od Uzvišenog Allaha, dž.š., celokupnom ljudskom rodu do Sudnjeg dana. Kur'an sadrži suštinu ranijih knjiga .

Hadisi Poslanika Muhammeda s.a.v.s.

Kao što smo već rekli na početku, drugi važan element islamske vere jesu hadisi Poslanika Muhammeda, a.s.. Oni su mnogobrojni, i obrađuju sve teme koje se objavljuju u Kur'anu. Uz Kur'an predstavljaju glavni verski i pravni izvor islama. Nisu svi hadisi iste deredže (verodostojnosti). Oni se tako dele na one koji su *mutevatir*¹⁰, najvećeg značenja, zatim *sahih*¹¹, one koji su pouzdani, *hasen*¹², te *daiif*³, koje je dozvoljeno koristiti samo u pojedinim oblastima (podsticanje na dobra dela).

¹⁰ Hadis je mutevatir – nejverodostojniji način prenošenje hadisa

¹¹ Sahih – istinit, tačan, ispravan, siguran

¹² Hasen – dobri, korisni hadisi

I danas se kao i ranije organizuju naučni skupovi kako bi se hadisi izučavali. Uspostavljene su i posebne škole za izučavanje hadisa. Poznato je nekoliko stotina hiljada hadisa, sa svim svojim senedima (lancima predaje) i stepenima poverljivosti.

Poslanikovi, a.s., hadisi, su uputa u svakodnevnom ponašanju jednog muslimana, nakon što im je to naredio njihov gospodar u Kur`anu: „**ono što vam Poslanik kao nagradu da, to uzmite, a ono što vam zabrani ostavite**“ (Sura Al-Hašr, ajet 7).

Ovde ćemo navesti samo neke od najpoznatijih učenjaka koji su beležili hadise koje smo naveli ili koje ćemo navoditi u tekstu. Njihove zbirke hadisa muslimani prihvataju kao kanonske i autentične:

Ahmed ibn Hanbel (164-241 h.g.) (786-863g.), El-Buhari (194-256 h.g.) (816-878g.), Ebu-Davud (202-275 h.g.) (824-897g.), Muslim (206-261 h.g.) (828-883g.), Ibn-Madže (209-273h.g.) (831-895g.), En-Nesai (215-303 h.g.) (837-925g.), Et- Tirmizi (209-279 h.g.) (831-901g.), Et-Taberani (260-360 h.g.) (882-982g.), El-Hakim (321-405 h.g.)¹⁴ (943-1027g.).

Verovanje u Sudnji dan

Pod verovanjem u budući svet se podrazumeva verovanje u sve ono o čemu nas je obavestio Allah, dž.š., u Svojoj Knjizi, i Njegov Poslanik, a.s., u Hadisu, od onoga što će se desiti posle smrti, kao što su : ispit i patnja, izlaganje knjiga dela, obračun, vaganje dela, Havd (izvor), Sirat-ćuprija, Džennet i Džehennem, i sve što je Allah, dž.š., u njima pripremio za njihove stanovnike.

Verovanje u Sudnji dan jedan je od temelja islamskog verovanja. Dokaz za to je sledeći kur`anski ajet u kome nam je naredjeno da verujemo u Sudnji dan: „**O vjernici, vjerujte u Allaha i Poslanika Njegova, i u Knjigu koju On Poslaniku Svome objavljuje, i u Knjigu koju je objavio prije. A onaj ko ne bude vjerovao u Allaha, i u meleke Njegove, i u knjige Njegove, i u poslanike Njegove, i u onaj svijet-daleko je zalutao.**“ (Sura En-Nisa`, ajet 136).

Onaj koji čita Allahovu Knjigu primetit će da ona obiluje velikim brojem ajeta o Sudnjem danu. Svaka sura sadrži temu o Sudnjem danu. Ono što, takodje, upućuje na njegovu važnost i ozbiljnost jeste podrobno opisivanje data-lja i toka događaja, počev od proživljenja pa do konačne presude.

Čak i jedan broj kur`anskih sura nosi naziv nekih imena Sudnjeg dana ili njegovih predznaka, kao što su: Duhan, El-Vaki`a, El-Hakka, El-Kijameh, Ez-Zilzal i druge.

Verovanje u Sudnji dan obuhvata i samu smrt. Praktično, time se završava ovaj svet, svet u kojem smo činili dela za koja ćemo biti pitani. Počinje no-

¹³ Daif –slabi hadisi koji se nemogu uzimati kao pouzdani

¹⁴ Godine su označene u odnosu na Hidžru - preseljenje Muhammeda, a.s., iz Meke u Medinu (622g.) – od te godine počinje islamsko računanje vremena

vi svet u koji ulazimo sa posledicama onoga staroga. Smrt je nešto najbliže nama u našim čulima, a isto tako nešto najdalje u mislima. Vernik o njoj razmišlja i seća je se. Nevjernik je svestan da će umreti, ali se ne priprema za nju. A svaka duša će umreti: „**Svako živo biće smrt će okusiti, i Nama ćete se poslije vratiti.**“ (Sura En-Ankebut, ajet 57). „**Čestiti su oni koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet**“ (Sura El-Bekare, ajet 177). „**One koji su u Allaha i u onaj svijet vjerovali i dobra djela činili, doista, čeka nagrada od Gospodara njihova; ničega se neće oni bojati i ni za čim neće tugovati**“ (Sura El-Bekare, ajet 62). „**Ovim se savjetuju oni medju vama koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet**“ (Sura El-Bekare, ajet 232).

Verovanje u budući svet ima veliki uticaj na život čoveka. Iman (verovanje) u budući svet: Džennet (raj), Džehennem (pakao), obračun kazna i nagrada, spas i gubitak, najefiksnije utiču na usmeravanje čoveka, na njegovu disciplinu u životu na ovom svetu, izvršavanje dobrih dela i bogobožnosti.

Neuporediva je razlika izmedju dva čoveka: jednog, koji neveruje u proživljenje posle smrti, niti u obračun za svoja dela i reči i koji se ničim drugim ne rukovodi u svojim delima do ličnim interesom i sopstvenom koristi, i drugog, koji veruje da će doći dan kad će biti pitan za svoja dela i reči pred najpravednijim Sudijom, te će biti nagradjen za dobro, i kažnjen za zlo. Prvi je svakako, van bilo kakve kontrole, osim svojih strasti i požuda i njegov cilj je potpuno egoistički; opravdava bilo kakvo sredstvo i bilo kakvo ponašanje i delo, ma koliko ono bilo štetno. Drugi je omedjen granicama istine i dobra, a to su stvari koje će imati svoju težinu i vrednost kod Allaha, dž.š., tog Dana.

„**Mjerenje toga dana bit će pravedno: oni čija dobra djela prevagnu, oni će, šta žele, postići; a oni čija djela budu lahka, oni će, zato što dokaze Naše nisu priznavali, stradati**“ (Sura El-E`araf, ajet 8-9).

Čovek je po svojoj prirodi sklon udovoljavanju ličnom interesu i otklanjanju bilo kakve štete od sebe, verovanje u budući svijet pospešuje njegovu samokontrolu i sklonost ka dobrom, a odbacivanju zla. Osim toga verovanje u budući svet sa svim užicima i kaznama koje će biti u njemu ublažava preterivanje u želji za užicima na ovome svijetu.

Smrt

Smrt je je stanje kada duša napušta telo, kada prelazi u život u berzahu (život koji razdvaja život na ovom svetu od života na onom svetu, to je život iščekivanja sudnjeg dana), kada se zemljano telo vraća svom prapočetku iz kojeg je nastalo. Izlaskom duše iz tela prestaje rad bilo kojeg organa u ljudskom telu i u svakoj ćeliji ljudskog organizma. Telo prelazi u stanje ukočenosti u kojem ne oseća, ne raste, ne hrani se, ne pokreće, ne diše, ne razmišlja, niti bilo šta radi. Smrt je najsličnija snu, jedino što je u snu telo povezano sa dušom, a kod smrti ona se u potpunosti odvaja od tela. O tome Uzvišeni Allah kaže: „**Allah uzima duše u času njihove smrti, a i onih koji spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka odredjenog**“ (Sura Az-Zumar, ajet 42). Kad dodje čoveku odredjeni čas, Allah mu šalje meleka smrti

koji je zadužen za vadjanje duše. O tome Allah kaže: „**Reci: Melek smrti, koji je za to određen, duše će vam uzeti, a poslije ćete se Gospodaru svome vratiti.**“ (Sura As-Sagda, ajet 11). Smrt je zakonitost od koje se ne može pobeći.

Vreme posle smrti

Verovanje u budući svet neće se ostvariti ukoliko nisu ispunjene dve stvari: da čovek veruje u budući svet uopšte, i da veruje u sve ono o čemu nas je obavestio Allahov Poslanik, a.s., da će se desiti posle smrti.

Putem Kur`ana i verodostojnih hadisa saznajemo za postojanje života odmah posle smrti. Kur`an ga naziva " el-berzeh ". Uzvišeni Allah, dž.š., u Kur`anu kaže: „**pred njima će berzeh (zagrobni život) biti, sve do Dana, kada će oživljeni biti**“ (Sura El-Mu`minun, ajet 100).

Leksičko značenje berzaha jeste prepreka (zastor ,pregrada), tj. Zagrobni život je pregrada između dunjaluka (ovog sveta) i ahireta (drugog sveta). To je život koji se u mnogo čemu razlikuje i od prvog i od drugog sveta. On se provodi u Kaburu (grobu).

Kabursko iskušenje će biti prvo na šta će ljudi naići posle smrti. U njemu će ljudi biti iskušavani da odgovaraju na pitanja dva meleka (andjela) postavljeno svakom čoveku, o njegovom Gospodaru, veri i Poslaniku. Jedni će biti čvrsti i postojani u svom odgovoru a drugi će pokleknuti i biti nesigurni. Za one prve Kur`an kaže:

„**Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu.**“ (Sura Ibrahim, ajet 27).

Vernik će jasno odgovarati na pitanje: " Moj Gospodar je Allah, vera mi je Islam, a Muhammed, s.a.v.s., je moj poslanik i moj verovesnik. "

Munafik (nevernik) će reći: „*Ne znam, čuo sam ljude kako nešto govore, pa sam i ja govorio*“ (Sahihul Buhari me`a Fethul Bari ,1:148).

Nadalje u mnogim hadisima Poslanika Muhammeda, a.s., sa navodi na postojanje patnji i užitaka čoveka u kaburu, i da se to odražava na njegovu dušu i telo.

Kaburske patnje i kazne biće raznolike. Nastupiće stešnjanje kabura tako da će rebra umrlag ući jedna u druga. Zatim svako jutro i večer otvore mu se vrata Džehennema (pakla) i pokazuje mu se njegovo mesto u njemu. Njegovo loše delo će se pretvoriti u lik čoveka ružnog lica i odeće neprijatnog mirisa, koji će doći da ga podseti na njegovo delo.

U kaburu postoje i užici koji su, pripremljeni za vernike. Kabur će mu se raširiti i prosvetliti, i ispuniti zelenilom, i reći će mu se, " Mirno spavaj ", i tako će ostati sve dok ne bude od Allaha ponovo proživljen. Njegova dobra dela će se pretvoriti u čoveka lepog lica i lepe odeće prijatnog mirisa koji će ga obavestiti o njegovom budućem mestu Džennetu (raju).

A kad nastupi Sudnji dan, duše će se povratiti svojim telima i ljudi će ustati iz kaburova i krenuti prema svome Gospodaru. Proživljenje tela je pojava o kojoj su saglasni muslimani, jevreji i hrišćani.

Predznaci Sudnjeg dana

Islamska ulema (muslimanski verski učenjaci) podelila je predznake Sudnjeg dana na male i velike. Razlog takvoj podeli vezan je za vreme u kojem se dešavaju kao i posledice izazvane njima. Predznaci Sudnjeg dana raznovrsni su.

Mali predznaci se uglavnom dešavaju pre velikih na relativno duži vremenski period i u više vremenskih intervala, u različitim društvenim slojevima. A moguće je da se neki od malih predznaka pojave zajedno sa velikim predznacima.

Posledice velikih predznaka izrazito su i neuporedivo veće. Zbog toga se kod nekih velikih predznaka u toku njihova trajanja ne prima pokajanje niti novo verovanje (konverzija).

Uzvišeni Allah je od ljudi sakrio tačno vreme nastupa Sudnjeg dana. Madjutim ipak je naznačio i objavio neke njegove predznake koji ljude upozoravaju na njegovu blizinu. Islam strogo zabranjuje predskazivanje Sudnjeg dana jer to znači neverovanje u kuranski ajet gde Allah, dž.š., kaže:

„Pitaju te o Sudnjem danu; kada će se zbiti. Reci: ` To zna jedino Gospodar moj, On će ga u njegovo vreme otkriti, a težak će biti nebesima i Zemlji, sasvim neočekivano će doći.` Pitaju te kao da ti o njemu nešto znaš. Reci: ` To samo Allah zna, a većina ljudi ne zna“ (Sura El-Earaf, ajet 187).

Kur'an, a.š., spominje neke od velikih predznaka Sudnjeg dana, kao što su izlazak iz zemlje i pojava životinja Jedžudž i Medžudž, izlazak sunca sa zapada, pojava Isaa, a.s., po drugi put, tri velika zemljotresa, a i sam Kur'an je predznak Sudnjeg dana:

„I Ku ran je predznak za Smak svijeta, zato nikako ne sumnjajte u nj i slijedite uputstvo Moje, to je pravi put.“ (Sura Az-Zuhruf, ajet 61).

Pogledajmo sada neke od malih predznaka Sudnjeg dana koje se navode i objašnjavaju u mnogobrojnim hadisima Poslanika Muhammeda, a.s. Što se tiče redosleda nabranja predznaka, nema hadisa koji govori o tome kojim redosledom će se oni pojavljivati. Pojedini predznaci su se već pojavili, nek naslućujemo i zapažamo danas, a otali će se tek pojaviti. Moramo se duboko zamisliti ako želimo u današnjem vremenu pronaći ove signale:

* Poslanstvo Muhammeda, a.s., u ulozi poslednjeg poslanika jedan je dokaza blizine Sudnjeg dana. Ovaj hadis upućuje da je zemaljski život posle Muhammeda, a.s., veoma kratak u odnosu na život pre njegova poslanstva: *„Ja sam poslat iz između mene i Sudnjeg dana je ovoliko (pokazujući pri tome kažiprst i srednji prst)“* (Sahihul Buhari mea fethu Bari, 11:293).

* Pojava neobičnih stvari koje nemogu pasti na pamet, pojava veličanstvenih stvari koje ranije nisu vidjene niti su mogli biti zamišljene: *„Prije Sudnjeg dana vidjet će te stvari u čiju neobičnost će te posumnjati, pa će te*

govoriti: *Da li smo to zamišljali. Kad to vidite, spomenite Allaha i znaćete da su to predznaci Sudnjeg dana*“ (El-Bezzar i Et-Taberani od Semurre).

* Nastupiće tako teško vreme za život, u kojem će ljudi zbog velikih smutnji i iskušenja priželjkivati smrt, kako bi sačuvali svoju veru: „*Neće nastupiti Sudnji dan sve dok čovek ne bude prolazio pored kabura (groba) drugog čoveka i govorio: Kamo sreće da sam ja na tvom mestu*“ (Sahihul Muslim bi šerhin-Nevevi, 18/34).

* Nastupiće vreme koje će biti kratko i brzo prolazno i nastupiće sjedinjavanje delova Zemlje i njihovo približavanje, dok se ne sklope i ne sjedine krajevi jedan sa drugim, dok se ne pojavi mnoštvo zemljotresa: „*Neće nastupiti Sudnji dan sve dok ne nastupi kratkoća u vremenu, pa godina bude trajala kao mjesec, mjesec kao sedmica, sedmica kao dan, dan kao sat, sat kao varnica*“ (Fethul Bari bi šerhi Sahihil-Buhari 13/13). „*Neće nastupiti Sudnji dan sve dok ne bude mnogo zemljotresa i dok se zemlja ne smota*“ (Fethul Bari bi perhi Sahihil-Buhari 13/81).

* Doći će do pojave velikog broja lažnih poslanika koji će tvrditi da su poslani od Allaha, njihov broj će biti preko 30 (Fethul Bari bi šerhi Sahihil-Buhari 13/73). „*Neće nastupiti Sudnji dan sve dok se ne pojavi oko trideset dedždžala (lažljivaca), a svi će za sebe tvrditi da su poslanici*“ (Hadis je sahih, vidi Buhari, 6/616). U jednom hadisu se prenosi da je od ovih lažljivaca četiri bilo žene, a ostalo muškarci.

* Nastupiće vreme naučnog napretka i podizanja znanja, a uporedo sa verskim neznanjem: „*Jedan od znakova približavanja Sudnjeg dana jeste mnoštvo karija*¹⁵, *malo fekiha-učenjaka, mnogo emira-vladara i malo pouzdanih ljudi*“ (Beleži ga Et-Taberani od Abdurrahmana el-Ensarije). „*Od predznaka Sudnjeg dana je i to da će nestati znanja, a pojaviće se neznanje, i pit će se mnogo alkohol i raširit će se nemoral*“ (Fethul Bari bi šerhi Sahihil-Buhari 1/178).

* Nastaće pojava govora zveri i neorganskih stvari. Kao što danas životinje rade čudnovate stvari, tako su nežive stvari danas progovorile, a budućnost je nepregledna i daje široku mogućnost tumačenja: „*Neće se desiti Sudnji dan dok ne progovori zvjer čoveku i dok čovjek nebude govorio kao i kićanka njegovog biča i kaiš njegove obuće (papuča), obaveštavajući ga o tome šta se desilo njegovoj porodici nakon njega*“ (Beleži ga Ahmed u "Musnedu" od Ebu-Hurejrea). Ovo se danas objašnjava postojanjem aparata sa daljinskim prenosom podataka.

* Povećaće se broj žena, a biće malo muškaraca. Pred kraj sveta malo se radjaju muška, a mnogo ženska deca. Žene će oponašati ljude, a ljudi će oponašati žene, i nastupiće razgolićenost žena: „*Tako će odnos biti pedeset žena naspram jednog muškarca*“ (Fethul Bari bi šerhi Sahihil-Buhari 13/87). „*U znake približavanja Sudnjeg dana spada kad žene oponašaju ljude, a ljudi*

¹⁵ Onaj koji zna da izgovara potpuno pravilno reč u Kur`anu

oponašaju žene“ (Beleži ga Ebu-Ne`im u delu " El-Hilje" od Huzejfe). „Pred kraj vremena pojavit će se ljudi koji će se voziti na udobnim sedlima kako bi došli pred vrata džamija, a njihove žene će nositi i prozirnu odeću kao da su gole...“ (Beleže ga Ahmed i El-Hakim od Ibn-Omera).

* Nastupiće vreme konzumiranja velike količine alkohola, zinaluka ¹⁶, biće raširen blud, koji će ljudi činiti kao životinje i koji se neće skrivati ni na ulicama: „Ljudi iz mog umeta pit će alkohol, a nazivat će ga drugim imenom“ (Beleži ga El-hasan ibn-Sufijan u svom" Mesnedu " od Ebu-Umamea). „Sudnji dan neće nastupiti sve dok ljudi ne budu opštiti na putevima, poput životinja“ (Beleži ga Et-Taberani od ibn-Omera).

* Homoseksualizam je vezan za raširenost bluda. Primećujemo da se u pojedinim zemljama, koje se smatraju naprednim, ljudi bore da brak između dva muškarca ili dve žene bude legaliziran: „Najviše čega se bojim svome ummetu jeste homoseksualnost“ (Et-Tirmizi, vidi Sahihul-džami issagir,1552). „Od predznaka Sudnjeg dana je da će se muškarci zadovoljavati s muškarcima, a žene ženama“ (Et-Taberani, vidi Muhtesarur-risale, str.56).

* Doći će vreme u kojem će čoveku biti draže da odgaja psa nego dete, neće poštovati starije niti će imati milosti prema mladima: „Doći će vrijeme kada će biti bolje da svako odgaja psa nego dijete koje je nastalo iz njegove kičme“ (Et-Taberani od Ebu-Zerra el-Gaffarija).

* Nastupiće vreme poslovanja sa kamatom i to će biti veoma rasprostranjeno na zemlji. Od toga će svi imati štete, čak i oni koji nisu u dodiru s njom. Doći će tako teško vreme da će se čovek teško moći sačuvati od kamate: „Doći će vrijeme u kojem neće ostati niko od ljudi, a da nije jeo kamatu, a ko je ne bude jeo osjetit će njenu prašinu“ (Beleži ga Ebu-Davud, Ibn-Madže i El-Hakim od Ebu-Hurejrea). „Doći će vreme da čovek neće voditi računa kako je zaradio novac, na halal (dozvoljen) ili haram (nedozvoljen) način“ (Ebu-Davud, vidi Muhtesarur-risale, str.59). Ljudi neće voditi računa kako će sakupljati svoj imetak. Uzimanje kamata na razne načine raširiće se u međjuljudskim kontaktima. Ljubav za imetkom će zaslepiti ljude i veliki broj ljudi će zapasti u ovu tešku kušnju.

* Pojaviće se takmičenje ljudi u gradnji visokih i ukrašenih kuća. To će biti rezultat sakupljnog imetka i ovozemaljskih blagodeti, kje će se trošiti u nepotrebne svrhe: „Kada vidiš da se pastiri natječu u gradnji visokih kuća to ti je od predznaka Sudnjeg dana“ (Hadis je sahih, vidi Buhari, 1/114). „Medjusobno ćete se natjecati (u imetku) pa ćete jedni drugima zavidjeti, zatim se razilaziti, i na kraju, jedni druge mrziti“ (Hadis je sahih, Muslim, 18/96).

* A takođe će biti mnoštvo ratova i velika rasprostranjenost ubijanja (herdža): „Pred Sudnji dan bit će mnogo` herdža`“ (Hadis je sahih, prenosi ga Muslim, 18/13). „Tako mi Onoga u čijoj je ruci moja duša, neće završiti dunjaluk (ovaj svijet) sve dok ljudima ne nastupi vrijeme u kojem ubica neće

¹⁶ Označava činjenje štete i loših dela

znati zašto je ubio, niti će ubijen iznati zbog čega je ubijen“ (Hadis je sahih, prenosi ga Muslim, 18/35). „Sudnji dan se neće desiti dok brat ne ubije brata, a ne zna zašto ga je ubio“ (Beleži ga El-Hakim u svom delu "Tarih" od Ebu-Musea).

* Pojava velike raširenosti škrтости i gramzivosti. Inače ove osobine kao i pohlepa su vrlo ružne osobine koje islam zabranjuje i obaveštava, da će onaj ko se sačuva tih osobina biti spašen. U *Kur`anu* stoji: „**A oni koji budu sačuvani gramzivosti, biće spašeni**“ (Sura Et-Tegabun, ajet 16). „*Od predznaka Sudnjeg dana je pojavljivanje škrтости*“ (Hadis je sahih, vidi Fethul-Bari 13/15). „*Vrijeme će postati kratko, malo dobrih djela će se raditi i škrтost će ispuniti ljudska srca*“ (Hadis je sahih, vidi Buhari, 13/13). „*Klonite se zuluma, jer će zulom biti pomrčina na Sudnjem danu, i klonite se škrтости jer je upravo škrтost, upropastila one koji su bili prije vas. Škrтost ih je navela da proljevaju krv (da se ubijaju) i da ono što je zabranjeno smatraju dozvoljenim*“ (Hadis je sahih, Muslim 16/134).

* Od predznaka sudnjeg dana je i uzdizanje i poštivanje grešnika i pokvarenih ljudi, davanje prednosti pokvarenim i lošim u odnosu na dobre i poštene ljude. Najgori među ljudima biće na položajima i vodećim funkcijama. To vreme nastupiće kada se izokrenu činjenice, pa se dobro bude smatralo lošim, a loše dobrim: „*Zaista će nastupiti vrijeme varljivih godina, u kojima će se verovati lažljivcu, a odbacivati onaj koji istinu govori, davati emanet varalici, a poverljivom se neće vjerovati; i glavnu riječ će imati maloumni i nesposobni*“ (Hadis je sahih, prenosi ga Ahmed).

* Sudnji dan neće nastupiti sve dok ne bude mnogo zemljotresa: „*Pred sudnji dan će biti mnogo umiranja, zatim će nastupiti godine zemljotresa*“ (Hadis je sahih, vidi Buhari, 13/81). „*Mnogo je zemljotresa i u sjevernim, i u istočnim, i u zapadnim zemljama, ali se pod mnoštvom misli da će ti najavljeni zemljotresi duže trajati i biti opsežniji*“ (Fethul-bari, 13/87).

Još je mnogo hadisa koji nam govore o drugim malim predznacima Sudnjeg dana, kojih ima više od 60, a mogu se potražiti u verodostojnim zbirkama hadisa.

Veliki predznaci Sudnjeg dana kao što je napred rečeno, izneti su kako u Kuranu tako i u pojedinim verodostojnim hadisima. Iznećemo i pojasniti neke od tih predznaka, redosledom kako ih najčešće spominju komentatori hadisa.

* ***Izlazak sunca sa zapada***. Sasvim suprotno postojećim zakonima, zbiće se izmene u sistemu ovozemaljskog svemira, pojave potpuno neobične ljudima, dokaz skorog nastupa Kijametskog dana¹⁷, u kome će doći do potpune

¹⁷ Kijametski dan – sudnji dan, smak sveta

promene sistema u svemiru. U pojedinim sahih¹⁸-hadisima se navodi da će ovo biti prvi veliki predznak po svojoj pojavi.

„Prvi predznak koji će se pojaviti je izlazak Sunca sa zapada i izlazak životinje iz zemlje ujutro, istog dana; bilo koji od njih da se prvi pojavi drugi je odmah iza njega“ (Prenosi ga Muslim i Ebu-Davud. Vidi: Fethul Bari, 11:297).

„Onoga dana, kada neki predznaci od Gospodara tvoga dodju, ni jednom čovjeku neće biti od koristi to što će tada vjerovati, ako prije nije vjerovao, ili ako nije, kao vjernik, kakvo dobro djelo uradio“ (Sura El-En`am , ajet 158).

* ***Izlazak životinje iz zemlje.*** O ovom predznaku govori Allah, dž.š., u Kuranu kaže: **„I kada dodje vrijeme da oni budu kažnjeni, Mi ćemo učiniti da iz zemlje izadje jedna životinja koja će im reći da ljudi u dokaze Naše nisu vjerovali“** (Sura En-Neml, ajet 82). Izlazak životinje iz zemlje se spominje i u mnogim hadisima; neki od njih su sahih-hadisi, ali se u njima ne prenosi opis te životinje, dok su neki od opisa preneseni u hadisima koji nisu dostigli stepen verodostojnosti. Medjutim verniku i nije toliko bitno da sazna opis te životinje, jer se njenim dolaskom završava period u kome će pokajanje biti primano i kada će se ljudima suditi po onome šta su do tada učinili. Ova životinja će im govoriti i označavati vernike i nevernike. I ako ljudi nisu navikli na govor životinja, oni će je razumeti i to će biti jedno od Allahovih čuda..

* ***Pojava Dedžala.*** Nazvan je Dedžalom zbog velikih laži kojima je sklon. Jezički **“Dedžal¹⁹”**: znači, onaj koji prikriva istinu neistinom, i ima veliku sposobnost obmane. On će svojim natprirodnim pojavama prikrivati istinu o sebi. On će sebe smatrati bogom i pokušavaće da odvraća ljude od njihove vere. Njegov opis je dat u više hadisa: velikog tela, kovrdžave kose, boja tela naginje crvenilu, biće ćorav na jedno oko, veoma brzo će se kretati, a između očiju će mu pisati **“kafir”²⁰** (nevernik).

Sve to uz njegovo veoma brzo kretanje, tako da nevernici i slabiji neće moći sagledati njegovo pravo stanje, učiniće da mu poveruju. Zbog toga su svi poslanici upozorili na njegovo iskušenje i ukazali na njegove nedostatke i dokaže lažnosti njegovih tvrdnji. A ono koji su od Allaha, dž.š., podržani, oni se neće zavarati njime niti njegovim radnjama, jer će prepoznati znakove njegovo neistinitosti, uz predhodno znanje o njegovoj pojavi.

„Ja vas upozoravam na njega. Nema ni jednog poslanika, a da svoj narod nije upozoravao na njega. Jedno Dedžalovo oko će biti potpuno zatvoreno, a između očiju će mu pisati “kafir”, što će pročitati svaki vernik, pismeni i

¹⁸ Značenje ove reči je tačno, ispravno, sigurno

¹⁹ Dedžal (zapravo Dedždžal) – Ime velikog smutljivca i varalice koji će se, po tumačenju islamskih verskih učenjaka, pojaviti neposredno pred Sudnji dan (Kijamet) i njegova pojava i njegova pojava će biti od poslednjih predznaka (alameta) kijametskog dana. Zavešće za sobom mnoge ljude. Na kraju će ga El- Mesih (Mesije, Isa a.s., Isus) pogubiti. Po hrišćenskom verovanju Antihrist.

²⁰ Kafir (ćafir) – Nevernik (onaj koji neveruje u jednog boga)

nepismen.“ (Sahihul Buhari me`a Fethul Bari, 13:80 i Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 18:91).

Na zemlji će boraviti 40 dana koji će biti kao godina. Oživljvat će mrtve koje predhodno ubije, naredit će nebesima da spuste kišu, pa se to desi, naredit će zemlji da prokljia, i ona to uradi, i mnoge druge stvari, ali će sve to biti obmana i mašta, kojom će zavoditi ljude u njihovoj veri.

„*On će to tako činiti dok Allah, dž.š., ne pošalje Isaa, a.s., sina Merjemina*²¹. *On će tražiti Dedžala dok ga ne nadje na Babullud (u Kudsu u Palestini), gde će ga ubiti.*“ / Sahih Muslim bi šerhin Newewi, 18:63.

* **Silazak Isaa, a.s.** Postoje hadisi, kao i saglasnost islamske uleme u tome, da će u zadnjem periodu ovoga sveta sići Isaa, a.s., u vreme Dedžala i da će ga ubiti, a zatim će vladati svetom po šerijatskim zakonima, oživeće sve ono što su ljudi zapostavili od Allahovih zakona, provest će na zemlji određeni period, a zatim će umreti i muslimani će ga ukopati. O tome govore sahih hadisi. Zato je dužnost svakog muslimana da veruje u njegov silazak i u ono o čemu Ku`ran jasno govori, da ga jevreji nisu ubili, nego da ga je Allah, dž.š., uzdigao Sebi i da on neće umreti, pre nego što sidje na zemlju pred nastup Kijametskog dana.

„**I zbog riječi njihovih: `Mi smo ubili Isaa, sina Merjemina, Allahova poslanika...` , a nisu ga ni ubili niti razapeli već im se pričinilo. Oni koji su se o njemu u mišljenju razilazili, oni su sami o tome u sumnji bili; o tome nisu ništa pouzdano znali, samo su nagadjali; a sigurno je da ga nisu ubili, već ga je Allah uzdigao Sebi. -Allah je Silan i Mudar. I nema ni jednog slijedbenika Knjige koji, kada bude umirao, neće u njega (onako kako treba) povjerovati, a na Sudnjem danu on će protiv njih svjedočiti**“ (Sura En-Nisa`, ajet 157-159).

Pod sledbenicima knjige se u ovom ajetu podrazumevaju jevreji koji nisu poverovali u Isaa, a.s., Prvi put o ovome govore i mnogobrojni sahih hadisi.

* **Pojava Je`džudža i Me`džudža.** Jedžudž i Medžudž jesu kur`anski naziv za narod koji će se pojaviti pred sam početak Sudnjeg dana Oni će se niz sve strmine spuštati i jesti zelen i sušeno bilje koje nađu pred sobom. Niko im se neće moći suprotstaviti. Najviše će štete učiniti u arapskim zemljama. „**I kada se otvore Je`džudž i Me`džudž, i kada se ljudi budu niz sve strmine žurno spuštali, i približi se istinita prijetnja, tada će se pogledi nevjernika ukočiti. `Teško nama, mi smo ravnodušni bili; mi smo sami sebi nepravdu učinili**“ (El-Enbija`, ajet 96-97). Više o ovome se govori i u Suri El-Kehf, ajet 92-98, i u mnogim sahih-hadisima o njima.

* **Tri velika zemljotresa.** Od velikih predznaka Sudnjeg dana jesu i tri velika zemljotresa, na istoku, na zapadu, i na Arabijskom poluostrvu. Oni će biti neuobičajeno jaki i užasni i obuhvatiće veliki deo zemlje. (Fethul-Bari bi šerhi sahihil-Buhari, 13/ 82). „*Poslije mene će se desiti veliki zemljotres na istoku, zemljotres na zapadu i zemljotres na Arabijskom poluostrvu...*“ (Prenosi ga Et-

²¹ Merjema – To je ime majke Isa –pejgambera , sv.Marija , majka Isusova

Taberani u 'El-Evsetu'). Ovi potresi će se desiti kada se među svetom proširi nemoral i grešenje.

Sled događaja na Sudnjem danu

U ovom delu teksta, navest ćemo sve događaje koji će se desiti od početka Sudnjeg dana pa do ulaska vernika u Džennet (raj) a nevernika u Džehennem (pakao). Napred navedeni predznaci jesu uvod i znak da je ovaj veliki i strašni Dan blizu. Musliman veruje da će se desiti i sve ono o čemu nas je Allah, dž.š., obavestio u Kur`anu, a pogotovo u surama Et-Tekvir i El-Infitar, o zbivanjima u zadnjem danu ovog sveta i početku budućeg.

Mnogobrojne prirodne promene na zemlji i ogromne promene u svemiru, dovešće do promena dotadašnjih prirodnih zakona na zemlji.

„Na dan kad Zemlja bude zamjenjena drugom zemljom, a i nebesa, i kad svi izidju pred Allaha Jedinog i Svemogućeg“ (Sura Ibrahim, ajet 48).

Ovo će se desiti nakon prvog duvanja u rog, koji će učiniti Israfil²² po naredjenu svoga Gospodara, pa će pomreti sve što je na nebesima i na zemlji, izuzev onoga koga Allah, dž.š., poštedi.

„A kada se jednom u rog (trubu) puhne, pa se zemlja i brda dignu i od jednog udara zdrobe, tog dana će se smak svijeta dogoditi i nebo će se razdvojiti – tada će labavo biti“ (Sura El-Hakka, ajet 13-16).

„I u rog će se puhnuti, i umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji, ostat će samo oni koje bude Allah odabrao, poslije će se u rog po drugi put puhnuti i oni će, odjednom, ustati i čekati“ (Sura Ez-Zumer, ajet 68).

Poslanik Muhammed, a.s., o ovome kaže:

„Allah će uzeti Zemlju, a nebesa će se smotati Svojom desnicom, zatim će reći: "Ja sam vladar, gdje su vladari zemlje ? " / Sahihul Buhari me`a Fethul Bari , 11:313

Ko što vidimo nakon prvog duvanja u rog ,sve će pomreti izuzev onih koji budu izabrani od Allaha, dž.š..

Nakon odredjenog vremena, za koje samo Allah, dž.š., zna, naredi će da Israfil dune po drugi put u rog. Iza toga povratit će život mrtvima, koji će ustati iz svojih grobova.I to je dan proživljenja, kad će ljudima biti vraćene njihove duše i tela, kao što su bili na ovom svetu. Zatim će ih izvesti iz njihovih kabura (grobova).

„I puhnuće se u rog, pa će oni iz kaburova prema Gospodaru svome pohrliti“. (Sura Ja-Sin , ajet 51).

U verodostojnim hadisima se prenosi da će Muhammed, a.s., biti prvi koji će izići iz svog kabura (groba). Poslanik, a.s., kaže:

„Svi ljudi će pomrijeti tog dana, a ja ću biti prvi koji će ustati, a Musa će tada već stajati pod `Aršom, ne znam da li je uopšte umro s ostalima . " / Sahihul Buhari me`a Fethul Bari , 11:312

²² Israfil – andjeo koji će objaviti početak kijametskog dana (smak sveta)

Zatim sledi *El-Hašr (okupljanje)*, sakupljanje svih ljudi na jednom mestu radi obračuna. Užasna situacija u kojoj će se tada naći prekinuće svaku vezu među svetom, pa čak i rodbinske veze, niko ni za koga neće brinuti. Svako će se samo sobom zabaviti.

„**Tada rodbinskih veza među njima neće biti...**“ (Sura El-Mu`minun, ajet 101).

„**Bojte se dana kada niko ni za koga neće moći ništa učiniti, kada se ničiji izgovor neće prihvatiti, kada se ni od koga otkup neće primiti i kada im niko neće u pomoć priteći**“ (Sura El-Bekare, ajet 48).

Oni će biti isti kao kad su rođeni: bez odeće, bez obuće, neobrezani.

„*Stanje će biti toliko teško da svijetu neće biti do toga da jedni druge gledaju.*“ / Fethul-Bari bi šerhi Shihil- Buhari , 11:325

Svi ljudi od Adema do poslednjeg njegovog potomka, sve će ih oživeti Onaj Koji ih je prvi put iz ničega stvorio.

„**Onako kako smo ih prvi put iz ništa stvorili, tako ćemo ih ponovo iz ništa stvoriti, to je obećanje Naše. Mi smo doista kadri to učiniti!**“ (Sura El-Enbija`, ajet 104).

„**Pred Gospodarem tvojim bit će oni u redove poredani: `Došli ste nam onako kako smo vas prvi put stvorili**“ (Sura El-Kehf, ajet 48).

Dužina ovog vremenskog perioda iščekivanja, pre polaganja računa, ne zna se tačno. Ali ono će biti veoma dugo i teško podnošljivo.

Zatim nastupa *polaganje računa, izlaganje dela i presuda*.

Prvo sa čime počinje sudjenje na Sudnjem danu jeste **izlaganje dela**. Kazna ili nagrada biće svakom nakon pravednog sudjenja, na kome će svaki čovek doći pred svoga Gospodara i pokazaće mu se dokazi za i protiv njega. Svim ljudima će biti predočena njihova dela i svaki čovek će čitati svoju knjigu u kojoj su savršeno i precizno zabeležene sve pojedinosti njegovog delovanja na ovom svetu. O tome Kur`an kaže: „**I svakom čovjeku ćemo ono što uradi o vrat privezati, a na Sudnjem danu ćemo mu knjigu otvorenu pokazati: `Čitaj knjigu svoju, dosta ti je danas to što ćeš svoj račun polagati.**“ (Sura El-Isra`, ajet 13-14)

Čovek će biti ispitivan pred Gospodarem, i Allah, dž.š., će sa svakom osobom pojedinačno razgovarati, i to direktno i bez posrednika, i svakom će presuditi.

„**Dan kada se čovjek bude sjećao onog što je radio**“ (Sura En-Naziat, ajet 35).

„**Tada ćete ispitivani biti, i ni jedna tajna vaša neće skrivena ostati**“. (Sura El-Hakka, ajet 78).

Pod ovim knjigama koje će ljudi čitati, misli se na sveske u kojima su meleki (andjeli) pisali sve što je čovek radio na ovom svetu.

„**A nad vama bdiju čuvari, kod Nas cenjeni pisari, koji znaju ono što radite**“ (El-Infitar, ajet 10-12).

„**Ova Knjiga Naša o vama će samo istinu reći, jer smo naredili da se zapiše sve što ste radili**“ (Sura El-Džasija, ajet 29).

Nakon što se izlože dela, počće **obračun**. Pod obračunom se smatra skup i analiza svih dela, a zatim izvodjenje konačne presude o sudbini počinioca dela. Nekom će se ovaj račun lako završiti, dok će drugi veoma dugo biti ispitivani.

Svakom narodu biće sudjeno po njegovom verskom zakonu i u prisustvu njegovog poslanika: „**I vidjet ćeš sve narode kako na koljenima kleče; svaki narod bit će pozvan prema svojoj knjizi: Danas ćete biti nagradjeni ili kažnjeni prema tome kako ste postupali!**“ (Sura El-Džasija , ajet28).

„**...i knjiga će se postaviti, vjerovjesnici i svjedoci će se dovesti.**“ / Sura Ez-Zumer, ajet 69

Dela koja čovek čini na ovom svetu verno su i precizno zapisana u suhufe (listove). Ako se čovek pokaje, neka dela će biti izbrisana, a ako se ne pokaje, ostaće u knjizi. Kada čovek umre, ona će biti skrivena i savijena do Sudnjeg dana, kada će se suhufi (listovi) raširiti: „**A kada se listovi (knjige) rašire.**“ (Sura Et-Tekvir, ajet 10).

Osim knjige biće i svedočenje zemlje, jer je čovek na njoj stanovao i po njoj dela činio. (Sura El-Zilzal, ajet 1-8)

U Kur'anu se spominje da će, prema tome šta je čovek radio, njegovi udovi svedočiti, jezik o ljudskom govoru, ruke o delima, oči o onome što su gledale, uši šta su slušale, koža šta je dodirivala, a pet čula šta su osećala.

„**Znaj da će protiv čoveka na tom veličanstvenom danu svedočiti 12 svedoka: jezik, ruke, noge, sluh, vid, koža, zemlja, noć, dan, meleki pisari i imetak**“ (Muhammed Hattab es-Subki: 'Ed-dinul-halis', treće izdanje,1964., 1/105).

„**Danas ćemo im usta začepiti, ruke njihove će Nam govoriti, a noge njihove će Nam o onome šta su radile, svjedočiti**“ (Sura Ja-Sin, ajet 65).

Na ovom putu obračuna spominje se **vrelo (izvor) Havd**, Poslanika Muhammeda, s.a.v.s., sa koga će piti vernici-njegovi sledbenici. Veliki je broj hadisa koji o njemu govore i dostižu stepen tevatura, tj. u njihovu ispravnost nema nikakve sumnje. Ali do njega neće moći doći ljudi koji su iskrivili sunnet Allahova Poslanika, s.a.v.s., posle njegove smrti. To će biti okrepljenje, ali ne i konačan sud.

Po završetku polaganja računa za dela, Allah, dž.š., će postaviti **mizan-tereziju**²³ (mizan-vaga) za vaganje dela Svojih robova. O tome, Uzvišeni kaže: „**Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terezije postaviti pa se nikome krivo neće učiniti; ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo za to kazniti, ili nagraditi. A dosta je što ćemo Mi račune ispitivati**“ (Sura En-Enbija, ajet 47).

„**Mjerenje toga dana bit će pravedno: oni čija dobra djela prevagnu, oni će, šta žele postići, a oni čija djela budu laka, oni će, zato što dokaze Naše nisu priznavali, stradati**“ (Sura El-Earaf , ajet 8-9).

²³ Mizan-terezija – posebna mera po kojoj će se, po islamskom verovanju, meriti na Sudnjem danu dobra i rdjava dela svakog šoveka

„**Onaj u koga njegova dobra djela budu teška – u ugodnu životu će živjeti, a onaj u koga njegova dobra djela budu laka – boravište će mu bezdan biti**“ (Sura E-Kari'a, ajet 6-9).

Nakon obračuna i vaganja dela, ljudi će krenuti ka mostu (**Sirat ćuprija**²⁴) koji je postavljen preko Džehennema (pakla) ili iznad džehennemske vatre. Svi će ljudi morati preko njega preći, čak i poslanici i bogougodnici (iskreni ljudi i vernici). Ovaj most je oštrij od sablje a tanji od dlake. Biće okružen tamom. Brzina prelaska preko njega zavisiće o delima na ovom svetu. Neko će ga prelaziti brzinom vetra, neko brzinom treptaja oka, neko trčeći, neko će jednom nogom koračati, a drugom posrtati, a neko će se jednom rukom uhvatiti, a druga će mu se izmaći, i dohvatit će ga vatra. A onaj koji predje reći će:

„*Hvala Allahu, dž.š., Koji nas je spasio od tebe (vatre), nakon što nam te je pokazao. Zista nam je Allah, dž.š., podario što nije nikom drugom*“ (Pogledaj 'Šerhul-akide Et-Tahavijje', str.470).

U Kur'anu i hadisima Poslanika Muhammeda, a.s., još jedan od izraza Allahove milosti prema svojim robovima, jeste **Šafa'at (zauzimanje – posredovanje)**. Ovim Allah, dž.š., želi da čoveku još jednom da šansu i mogućnost za izbavljenje i olakšanje od patnji ili da im poveća stepen u Džennetu. To je počast koju će Allah, dž.š., ukazati svojim poslanicima, iskrenim vernicima, šehidima²⁵, i drugim odabranim. Ali i to će se desiti isključivo voljom Allaha, dž.š.: „**Tog Dana će biti od koristi posredovanje samo onoga kome Milostivi dopusti i dozvoli da se za nekoga govori**“ (Sura Et-Ta-ha, ajet 109).

Allah, dž.š., će dopustiti Svome poslaniku Muhammedu, a.s., da se zauzima za svoj ummet²⁶ i to će biti vid posebne počasti prema njemu.

„*Pravo zauzimanja na Sudnjem danu imaće tri grupe: poslanici, učenjaci i šehidi*“ (Ibn-Madže u poglavlju 'Zuhd', hadis br.4304).

Nakon ili iza do sada pomenitog jeste **Džennet i Džehennem**, sa ciljem konačnog ishoda za vernike i nevernike, Allahove, dž.š., tvorevine koje je pripremio za nagradu i kaznu Svojim robovima. Nakon prelaska Sirat-ćuprije vernici će u povorkama ući u Džennet: „**A oni koji su se Gospodara svoga bojali, u povorkama će u Džennet biti povedeni**“ (Sura Ez-Zumer, ajet 73).

Nevernici će pasti sa Sirat-ćuprije u Džehennem koji se ispod nje nalazi: „**I oni će u grupama u njega ulaziti...**“ (Sura Ez-Zumer, ajet 71).

Opisi Dženneta i Džehennema su mnogobrojni, kako u Kuranu tako i u hadisima Poslanika Muhammeda, a.s..

Ljudski razum ne može pojmiti sve ljepote **Dženneta (raja)**:

²⁴ Sirat-ćuprija – opasni most, opasni put koji, po islamskom verovanju, vodi preko pakla i preko koga se mora proći da bi se ušlo u raj.

²⁵ Šehid, Šehit – musliman koji junačkom smrću pogine u borbi za veru; nevino pogubljeni mučenik

²⁶ Ummet – narod ; sledbenici jednog poslanika

„Ja sam pripremio svojim iskrenim robovima što oči nisu vidjele, niti uši čule, niti je moglo na um pasti bilo kome od ljudi“ (Sahihul Buhari me`a Fethul Bari, 6:427).

„I niko nezna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju“ (Sura As-Sedžda, ajet 17).

Džennet je prostran koliko nebesa i Zemlja: „I nastojte da zaslužite oprost Gospodara svoga i Džennet prostran kao nebesa i Zemlja, pripremljen za one koji se Allaha boje“ (Sura Al-Imran, ajet 133).

„A oni koji su se Allaha bojali, oni će na sigurnu mjestu biti, usred bašća i izvora, u dibu i kadifu obučeni i jedni prema drugima . Eto, tako će biti i Mi ćemo ih hurijama, krupnih očiju, ženiti. U njima će moći, sigurno, koju hoće vrstu voća tražiti; u njima, poslije one prve smrti, smrt više neće okusiti i On će ih patnje u ognju sačuvati, blagodat će to od gospodara tvoga biti; to će, zaista, biti uspjeh veliki“ (Sura El-Duhan, ajet 51-57).

„A čestiti će biti u dženetskim baščama i blaženstvu, i u onom što im je Gospodar njihov dao uživati - njih će Gospodar njihov patnje u ognju sačuvati. `Jedite i pijte i neka vam je prijatno, to je za ono što ste radili!` Bit će naslonjeni na divanima poredanim, a vjenčat ćemo ih hurijama džennetskim. Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povela, priključit ćemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti – svaki čovjek je odgovoran za ono što sam učini – i još ćemo ih darovati voćem i mesom kakvo budu željeli; jedni drugima će, u Njemu, pune čaše dodavati – zbog njih neće biti praznih besjeda i pobuda na grijeh – a služit će ih posluga njihova nalik na biser skriveni“ (Sura Et-Tur , ajet 17-24).

Džehennem (pakao) je opisao Allahov Poslanik, a.s.: „*Vaša vatra je samo jedan od sedamdeset delova džehennemske vatre*“ (Sahihul Buhari me`a Fethul Bari, 6:256-257, El-Muvetta`, str.614).

Ovozemaljska vatra spaljuje onog ko udje u nju, te osoba umire i time prestaje bol. Džehennemska vatra je stalan bol njenim stanovnicima: „**Oni neće biti na smrt osudjeni, i neće umrijeti, i neće im se patnje i njemu ublažiti**“ (Sura Fatir, ajet36).

Opisujući najblažu kaznu Allahov Poslanik, a.s., kaže: „*Najblažom kaznom u Džehennemu, na Kijametskom danu, će biti kažnjen čovjek kome će se staviti, žeravica ispod ispod njegovih stopala, a od nje će mu mozak ključati*“ (Sahihul Buhari me`a Fethul Bari, 11: 361).

Evo nekoliko opisa koje Allah, dž.š., u Kur`anu daje: „**Mi smo za nevjernike okove i sindžire²⁷ i oganj razbuktali pripremili**“ (Sura Ed-Dehr, ajet 4).

„**Drvo Zekkum bit će hrana grješniku, u trbuhu će kao rastopljena kovina vreti, kao što voda kada ključa vri. Šćepajte ga i usred ognja odvcite, a zatim mu, za kaznu, na glavu vodu koja ključa izljevajte**“ (Sura El-Duhan, ajet 43-48).

„**Nad njima će biti naslage vatre, a i ispod njih naslage**“ (Sura Ez- Zumer, ajet 16).„... onima koji ne budu vjerovali bit će odjela od vatre skrojena, a ključala voda biće na glave njihove ljevana; od nje će se istopiti ono što je u trbusima

²⁷ Sindžir - lanac

njihovim, i koža, a gvozdanim maljevima biće mlaćeni; kad god pokušaju da zbog teškog jada iz nje izadju, biće u nju vraćeni: `Iskusite patnju u užasnoj vatri!` (Sura El-Hadždž, ajet 19-22).

Vidjenje Allaha, dž.š., jeste večni cilj iskrenih i bogobojažnih vernika. I Kur`an i Sunnet nas upućuju na to da će vernici videti svoga Gospodara i to svojim očima. I ako se Allah, dž.š., ne može videti na ovom svetu: „**Pogledi do Njega ne mogu doprijeti**“ (Sura El-Enam, ajet 103).

Tu počast na Sudnjem danu imaće stanovnici najvećeg stupnja Džen-neta. „**Tog dana će neka lica blistava biti, u Gospodara svoga će gledati**“ (Sura El-Kijame, ajet 22-23). „**One koji čine dobra djela čeka ih nagrada, i više od toga**“ (Sura Junus, ajet 26). „**U njemu (Džennetu) imat će što god zažele – a od Nas i više**“ (Sura Kaf, ajet 35). A ovo poslednje (i više od toga; a od Nas i više) se tumači kao vidjenje Allaha i gledanje u Allahovo lice.

Zaključak

Iz perspektive islamske religije prošlost, sadašnjost i budućnost duboko su i neraskidivo povezane. Kroz ceo Kur`an, Allah, dž.š., nas opominje na ono što će se desiti u budućnosti, i isto tako nas podseća na ono što se već desilo u prošlosti, kao upozorenje i opomena na sve ono što, svesno ili nesvesno, činimo sada.

Otuda islamska praksa i običaji poklanjaju veliku pažnju porodici i bračnom životu, a posebno deci i njihovom vaspitanju, jer Poslanik Muhammed, s.a.v.s., objašnjava da tri stvari mogu pomoći čoveku nakon njegove smrti: milostinja koju je delio, znanje koje je imao, i molitve onih koje je ostavio iza sebe.

Kao što se može reći da je prošlost deo sadašnjosti, jer je u nju ugrađeno sve ono što se dešavalo u prošlosti, tako se može reći da sve ono što se dešava danas, jeste deo budućnosti, jer mi danas svojim delima gradimo svoju budućnost.

Od toga, da li smo danas više nego ikad sposobni da te tanane niti koje povezuju ova tri vremena prepoznamo, zavisiće naša dalja sudbina, ma šta mi pod tim podrazumevali.

Literatura

- KUR`AN s prevodom (2002), Besim Korkut, Sarajevo.
 TEFSIR – Ibn-Kesir (2002), Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć BiH.
 Ez-Zendani, Abdul-Medžid Aziz (1997): *Jednoća stvoritelja*, Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć BiH.
 Sedić, Fuad (2008): *Mali predznaci sudnjeg dana*, Novi Pazar: El-Kelimeh.
 Nu`ajm Jasin, Muhammed (2000): *Iman – temelji, suština, negacija*, Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć BiH.
 El- Gamidi, Abdullah B. Ahmed Ali Allaf (1998): *Iz kabura u džennet ili džehennem*, Novi Pazar: El-Kelimeh.
 El-Mubarekfuri, Safijurrahman (2000): *Zapečaćeni dženetski napitak*, Sarajevo: Visoki saudijski komitet za pomoć BiH.

- El-Kulejjib, Abdul-Melik (2001): *Strahote Sudnjeg dana*, Sarajevo.
[http://www.islamhouse.com/p/196240/Priprema za dan povratka \(zbirka hadisa\)](http://www.islamhouse.com/p/196240/Priprema_za_dan_povratka_(zbirka_hadisa)),
 IbnHadžer El-Askelani, Mladi muslimani, Sarajevo, 1999.
[http://www.TurnToIslam.com/forum/Dan najvećeg straha](http://www.TurnToIslam.com/forum/Dan_najvećeg_straha), Prof.dr.Hajrudin Tahir
 Ahmetović, Sarajevo, 2008.
[http://www.TurnToIslam.com/forum/ Veliki predznaci Sudnjeg dana](http://www.TurnToIslam.com/forum/Veliki_predznaci_Sudnjeg_dana), Jusuf b.Abdullah
 b.Jusf El-Vabil
[http://www.El-Tewhid.com/kutubhana/ostalo/188/Kratko podsećanje na smrt i
 Sudnji dan .html](http://www.El-Tewhid.com/kutubhana/ostalo/188/Kratko_podsećanje_na_smrt_i_Sudnji_dan.html), Ebu Isa , 2009
[http://www.El-Tewhid.com/kutubhana/agidah/199/ Verovanje u Sudnji dan .html](http://www.El-Tewhid.com/kutubhana/agidah/199/Verovanje_u_Sudnji_dan.html)

Rifat Namlidji
 Novi Sad

PAST, PRESENT AND FUTURE FROM THE PERSPECTIVE OF THE ISLAMIC RELIGION

Summary

Islam is both a religion and a complete way of life. Muslims believe in One, Unique, Incomparable God – Allah; in the Prophet Muhammad, s.a.v.s. through whom His revelations were brought to mankind; in the Day of Judgment and individual accountability for actions; in God's complete authority over human destiny and in life after death. The opening chapter of The Quran, the Fatiha, is central in Islamic prayer. It contains the essence of The Quran and is said at the start of every prayer. The *sunna*, the practice and example of the Prophet, is second authority for Muslims. A *hadith* is a reliably transmitted report of the Prophet said, did or approved. Belief in the *sunna* is part of the Islamic faith. Muslims believe that the present life is only a trial preparation for the next realm of existence. Basic articles of faith include: the Day of Judgment, resurrection, Heaven and Hell. The Prophet Muhammad, s.a.v.s., taught that three things can continue to help a person even after death: charity which he had given, knowledge which he had taught and prayers on their behalf by a righteous child.

Key words: Islam, Allah, Prophet Muhammad, s.a.v.s., Day of Judgment.